

Fideicommiss henvendte sig desaarfag til Regjeringen og henlevede sammes Opmærksomhed paa, at Fabrikken var beregnet paa en saadan Afsetning, som Skjødet fastsatte, nemlig 3,000 nye Geværer og 1,000 a 1,500 reparerede, og at Fabrikken ikke vilde kunne holde sig, dersom Bestillingen blev indskrænket til det Beløb, Armeeplanen indeholdt, og hvilken de under alle Omstændigheder maatte andrage paa at erholde udbetalt i rede Sølv. Smidlertid synes det ikke, som Regjeringen tog videre Hensyn til dette Andragende, end at det ved kongelig Resolution af 15de Mai 1818 blev fastsat, at et Beløb af 28,500 Rbd. i et Tidsrum af 5 Aar maatte udbetales i rede Sølv; men et Tilbud fra Fideicommissets Side om at sælge Fabrikken med tilhørende Eiendomme for det Halve af det Beløb, hvortil det var ansat ved Fideicommissets Stiftelse, nemlig 200,000 Rbd. rede Sølv, blev ikke videre taget i Betragtning. Allerede det paafølgende Aar gjorde Fideicommissets Bestyrelse atter Regjeringen opmærksom paa, at Fabrikkens Tilstand var saaledes, at den ikke paa nogen Maade kunde bestaae med det Tilbud, der skete fra Statens Side, og Fideicommissets Bestyrelse tilbød Kongen Fabrikken for Intet, imod at han tillige kjøbte de dertil hørende Eiendomme for det Beløb, hvortil de bleve taxerede med Hensyn til Fabrikken, idet nemlig Fabrikkens Tilværelse skaffede en betydelig Afsetning for Godssets Producter og for forskjellige Indretninger, som der vare etablerede, saasom et Bryggeri, Brænderi m. v. I Anledning af dette Tilbud, blev ifølge kongelig Resolution i November Maaned 1818 nedsat en Commission, der bestod af Medlemmer fra de forskjellige daværende Collegier, og, da det maatte kunde interessere Thinget at erfare disses Måne, skal jeg nævne dem. De vare: den nuværende Premierminister, som Deputeret i Rentekammeret, Kammerherre Oldenburg fra Generaltoldkammeret, Kammerherre Harthausen fra General-Commissariats-Collegiet, Conferenzraad Birch fra Finantserne samt Overolmestere i Danmark, Oberst Clausen paa Artillericorpssets Begne. Denne Commission undersøgte meget grundigt Forholdene og indgav i November Maaned 1819 en Beretning

om sit Arbejde, som blev forelagt Hans Majestæt. Betænkningen gif ud paa, at Commissionen ikke kunde tilraade Kongen at overtage Fabrikken eller købe Eiendommen, da Erfaringen noksom godtgjorde, at Staten sjelden var tjent med at have Fabrikker, der dreves for dens egen Regning. Ligeledes erklærede Commissionen, at det upaatvibeligt i økonomisk Henseende vilde være rigtigere ligefrem at købe Geværer i Udlandet; dog tilraadede den ingenlunde Regjeringen at gjøre dette, idet den gjorde opmærksom paa Følgerne deraf. Disse vilde være, for det Første, at Pengene til Geværernes Anskaffelse gif ud af Landet, for det Andet, at en Fabrik vilde blive nedlagt, som man dog maatte ansee nødvendig, idet ethvert Land burde kunne forfærdige de Vaaben, som dets Armee og Marine behøvede, og, dersom en saadan Fabrik blev nedlagt, vilde Landet blive afhængigt af Udlandet, maatte i vanskelige Perioder, og, naar den engang var nedlagt, vilde den, om man senere ansaae dette for uomgængelig fornødent, ikke i en Hast igjen kunne oprettes. Endelig gjorde Commissionen opmærksom paa, at Fabrikken var en nødvendig Plantestole for duelige Bøssmagere, hvilke man upaatvibeligt i Krigstid vanskeligt ellers vilde kunne erholde til de forskjellige Afdelinger af Armeen. Commissionen erkjendte ogsaa, at Fabrikken ikke vilde kunne bestaae med det Tilbud af 28,500 Rbd. Sølv, som aarlig blev den udbetalt for et vist Quantum Vaaben, men foreslog, at der extraordinært af Finantserne maatte blive udredet 17,100 Rbd., hvorved altsaa Fabrikken aarlig vilde erholde Bestilling for 45,600 Rbd., et Beløb, der stemte med den Sum, der var normeret i Skjødet af 3die Mai 1769. Ifølge tvende fgl. Resol., af 31te Decbr. 1819 og 7de Marts 1820 bevilgedes extraordinært en Sum af 17,100 Rbd. aarlig af Finantserne, og der blev derefter aarlig forfærdiget omtrent 25 a 2600 Geværer paa Fabrikken. Finantserne sandt imidlertid dette Tilbud altfor trykkende, og efter nogle Aars Forløb blev det bragt under Forhandling, om det ikke vilde være fordeelagtigere, at man, istedetfor at bestille Vaaben for denne Sum, udbetalte Fabrikken et bestemt contant Beløb, imod. at den saa dermed skulde være tilfreds.